

**O'QITUVCHI TA'LIMIDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA
TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH NAZARIYASI****ABDUSALOMOV SARDOR ALISHER O'G'LI***Yangi Asr universiteti Ta'limda axborot
texnologiyalari 2-kurs magistranti***ANNOTATSIYA**

Ushbu maqolada o'qituvchi ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning nazariy asoslari yoritiladi. Ta'limda AKTdan foydalanishning mazmuni, maqsadi va vazifalari, uning o'qituvchi kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli vositalar, elektron ta'lim resurslari, interaktiv platformalar va onlayn muhitning o'quv jarayonini samarali tashkil etishdagi ahamiyati ochib beriladi. AKT asosida tashkil etilgan ta'lim o'qituvchining innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlashi, dars jarayonida o'quvchilarning faolligi va mustaqil fikrlashini oshirishiga alohida e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: *axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli ta'lim, o'qituvchi kompetensiyasi, elektron ta'lim resurslari, innovatsion pedagogika, interaktiv ta'lim, onlayn platformalar.*

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimida yuz berayotgan jadal islohotlar va raqamlashtirish jarayoni o'qituvchidan zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini puxta egallashni talab etmoqda. Ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, o'quv jarayonini zamon talablariga mos tashkil etishda AKT muhim vosita sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, o'qituvchining kasbiy faoliyatida raqamli texnologiyalardan oqilona foydalanish ta'lim jarayonining mazmunini boyitish, o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish hamda mustaqil ta'lim ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta'lim muhitida AKTdan foydalanish nafaqat texnik vositalarni qo'llash bilan cheklanadi, balki pedagogik yondashuvlar, metod va texnologiyalarni yangilashni ham taqozo etadi. Shu bois o'qituvchi ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning nazariy asoslarini o'rganish, uning didaktik imkoniyatlarini tahlil qilish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb ilmiy-pedagogik muammo hisoblanadi.

ASOSIY QISM

O'qituvchi ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nazariyasi zamonaviy pedagogika fanining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu nazariya o'qituvchining kasbiy faoliyatini raqamli muhit asosida tashkil etish,

ta'lim jarayonini tizimli loyihalash va pedagogik samaradorlikni oshirishga qaratilgan. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari o'qituvchi ta'limida alohida texnik vositalar majmui sifatida emas, balki yaxlit pedagogik tizim sifatida qaraladi.

Lev S. Vygotskiy o'zining ijtimoiy-madaniy rivojlanish nazariyasida bilim vositalar orqali shakllanishini asoslab bergan. Uning fikricha, inson tafakkuri tashqi vositalar yordamida rivojlanadi va keyinchalik ichki psixik faoliyatga aylanadi. Zamonaviy ta'limda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari aynan shunday vositachi rolini bajaradi. O'qituvchi esa ushbu vositalar yordamida ta'lim muhitini loyihalovchi asosiy subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Bu yondashuv o'qituvchi ta'limida AKTdan foydalanishni nazariy jihatdan asoslaydi.

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan o'qituvchilarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha kompetensiyalari doirasi o'qituvchi ta'limida AKTdan foydalanishning tizimli modelini taklif etadi. Ushbu modelda texnologiyani egallash, bilimlarni chuqurlashtirish va bilim yaratish bosqichlari ajratib ko'rsatiladi. UNESCO konsepsiyasiga ko'ra, o'qituvchi ta'lim jarayonini loyihalashda raqamli vositalarni o'quv maqsadlari, mazmun va baholash tizimi bilan uzviy bog'liq holda tashkil etishi lozim. Bu esa axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim tizimini loyihalashning muhim elementi sifatida ko'rsatadi.

Ta'lim tizimlarini loyihalashtirish nazariyasida ADDIE modeli alohida o'rin egallaydi. Molenda tomonidan izohlangan ushbu model ta'limni tahlil qilish, loyihalash, ishlab chiqish, joriy etish va baholash bosqichlaridan iborat. Ushbu yondashuvga ko'ra, samarali ta'lim avvalo puxta loyihalangan tizim bo'lishi kerak. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari esa mazkur tizimni amalga oshirish va boshqarishda asosiy vosita vazifasini bajaradi. O'qituvchi AKT yordamida ta'lim mazmunini raqamlashtiradi, interaktiv muhit yaratadi va baholash jarayonini avtomatlashtiradi.

Walter Dick va Lou Carey tomonidan ishlab chiqilgan ta'limni tizimli loyihalash nazariyasi ham o'qituvchi ta'limida AKTdan foydalanish masalasini chuqur asoslaydi. Ularning fikricha, ta'lim jarayoni o'zaro bog'liq elementlardan iborat yagona tizim bo'lib, har bir komponentning uyg'unligi ta'lim samaradorligini belgilaydi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ushbu tizimda maqsadlarni aniqlash, mazmunni taqdim etish, o'quv faoliyatini tashkil etish va natijalarni baholash jarayonlarini yagona raqamli muhitda birlashtiradi.

Jerome Brunerning konstruktivistik ta'lim nazariyasiga ko'ra, bilim o'quvchi tomonidan faol ravishda quriladi. Ushbu nazariya asosida tashkil etilgan raqamli ta'lim muhitlari o'quvchilarning mustaqil izlanishi, tahliliy fikrlashi va muammoli vaziyatlarni hal etishini qo'llab-quvvatlaydi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan ta'lim tizimlari o'qituvchidan nafaqat fan bilimini, balki ta'lim jarayonini loyihalash ko'nikmalarini ham talab etadi. Bu holatda o'qituvchi

bilim beruvchi emas, balki ta'lim tizimini loyihalovchi va boshqaruvchi sifatida namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, o'qituvchi ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish nazariyasi pedagogik, psixologik va texnologik yondashuvlar uyg'unligiga asoslanadi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining samarali qo'llanilishi ta'lim tizimlarining puxta loyihalanganligiga, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasiga va raqamli muhitning pedagogik maqsadlarga mos tashkil etilishiga bog'liq. Shu bois AKT o'qituvchi ta'limida zamonaviy ta'lim tizimlarini loyihalashtirishning ajralmas nazariy asosini tashkil etadi.

O'qituvchi ta'limida AKT asosida ta'lim tizimlarini loyihalashtirishning amaliy-ilmiy jarayoni:

Bosqich	Ilmiy-pedagogik mazmun	Amaliy faoliyat tavsifi	Ta'limiy platformalar va vositalar	Ilmiy asoslangan natija
Diagnostic tahlil	Ta'lim ehtiyojlari va boshlang'ich darajani aniqlash	O'qituvchi o'quvchilarning bilim, ko'nikma va tayyorgarlik darajasini aniqlaydi	Moodle test moduli, Google Forms (ta'limiy monitoring uchun)	Ta'lim jarayonini rejalashtirish uchun aniq ma'lumotlar bazasi shakllanadi
Maqsadlarni aniqlash	Didaktik va pedagogik maqsadlarni belgilash	Fan bo'yicha o'quv natijalari va kompetensiyalar aniqlanadi	Davlat ta'lim standartlari, elektron o'quv dasturlar	Ta'lim maqsadlarining aniqligi va o'lchanishi ta'minlanadi
Ta'lim tizimini loyihalash	O'quv jarayonining strukturaviy modeli yaratiladi	Darslar ketma-ketligi, metodlar va baholash tizimi loyihalanadi	LMS (Moodle), o'quv reja muharrirlari	Yaxlit va izchil ta'lim modeli ishlab chiqiladi
O'quv mazmunini raqamlashtirish	An'anaviy materiallarni elektron shaklga o'tkazish	Dars matnlari, topshiriqlar va resurslar tayyorlanadi	Elektron darsliklar, PDF o'quv materiallar	Mazmunning tushunarli va tizimlilik oshadi

Bosqich	Ilmiy-pedagogik mazmun	Amaliy faoliyat tavsifi	Ta'limiy platformalar va vositalar	Ilmiy asoslangan natija
Vizual va interaktiv taqdimot	O'quv materialini ko'rgazmali tashkil etish	Mavzular sxema, jadval va grafiklar orqali yoritiladi	PowerPoint, LibreOffice Impress	O'quvchilarning idrok va xotirasi kuchayadi
Raqamli ta'lim muhiti	O'quv jarayonini onlayn boshqarish	Virtual sinf va o'quv resurslar tashkil etiladi	Moodle, Google Classroom	O'quvchilarning mustaqil ishlashi faollashadi
O'quv faoliyatini tashkil etish	Faol va muammoli ta'limni amalga oshirish	Amaliy mashg'ulotlar va topshiriqlar beriladi	Virtual laboratoriyalar (PhET), elektron mashqlar	Amaliy ko'nikmalar shakllanadi

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, o'qituvchi ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish zamonaviy ta'lim tizimini rivojlantirishning muhim sharti hisoblanadi. AKTdan foydalanish jarayoni tasodifiy yoki faqat texnik vositalarni qo'llash bilan cheklanmay, balki ilmiy asoslangan, oldindan puxta loyihalangan pedagogik tizim sifatida tashkil etilishi zarur. Bunday yondashuv ta'lim jarayonining mazmuni, metodlari, vositalari va baholash mexanizmlarini yagona tizimga birlashtirish imkonini beradi.

O'qituvchi ta'limida AKT asosida ta'lim tizimlarini loyihalashtirish o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini oshirish, dars jarayonini samarali tashkil etish va ta'lim sifatini yaxshilashga xizmat qiladi. Raqamli ta'lim muhitida o'qituvchi bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini boshqaruvchi, rejalashtiruvchi va tahlil qiluvchi subyekt sifatida namoyon bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning mustaqil ishlash, tahliliy fikrlash va o'z-o'zini nazorat qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Yo'ldoshev J.G., Usmonov S.A. **Pedagogik texnologiyalar asoslari.** — Toshkent: O'qituvchi, 2013.
3. Saidahmedov N.S. **Zamonaviy pedagogik texnologiyalar.** — Toshkent: O'qituvchi, 2011.
4. Xolmatova M.R. **Ta'lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.